

Катерина Юріївна Кармазіна,

адвокатка, медіаторка, заступниця голови Комітету із конституційного правосуддя та прав людини Ради адвокатів Одеської області, керівниця Одеського відокремленого підрозділу ГО «Всеукраїнське об'єднання адвокатів, які надають безоплатну правову допомогу», к. ю. н., доцентка

Василь Володимирович Сліпенюк,

помічник судді Малиновського районного суду м. Одеси, стажист адвоката

ПЕРЕКЛАДАЧ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ РОЗУМНИХ СТРОКІВ РОЗГЛЯДУ СПРАВИ

Використання для участі в судочинстві мови, яку людина засвоїла без спеціального навчання, перебуваючи у відповідному мовному середовищі, або мови, яку вона може правильно сприймати та відтворювати, є безумовним правом кожної особи, яке закріплене в низці джерел права кожної цивілізованої держави світу.

Одним із способів реалізації права особи на використання в судочинстві рідної мови або мови, яку особа розуміє, є участь у судових засіданнях перекладача, тобто особи, яка вільно володіє мовою, якою здійснюється судочинство, та іншою мовою, знання якої необхідне для усного чи письмового перекладу.

З урахуванням того, що перекладач для осіб, які не розуміють мову судочинства, є важливою фігурою та здійснює комунікативну функцію з метою захисту їх прав та інтересів, на нього законодавством покладено низку обов'язків.

Відповідно до положень ст. 72 ГПК України, ст. 71 КАС України, ст. 75 ЦПК України, ст. 274 КУпАП, залучений перекладач при реалізації права особи на використання рідної мови або мови, яку особа розуміє, зобов'язаний з'являтися до суду за його викликом, здійснювати повний і правильний переклад, посвідчувати правильність перекладу своїм підписом на процесуальних документах, що вручаються сторонам у перекладі на їхню рідну мову або мову, якою вони володіють.

При здійсненні кримінального судочинства, відповідно до ст. 68 КПК України, вищезазначений перелік обов'язків перекладача доповнюється обов'язками заявити самовідвід за наявності обставин, передбачених КПК України, та не розголошувати без дозволу слідчого, прокурора, суду відомості, які безпосередньо стосуються суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) під

час нього, і які стали відомі перекладачу у зв'язку з виконанням його обов'язків.

У реаліях українського судочинства наявні непоодинокі випадки недобросовісного виконання перекладачами покладених на них обов'язків, що негативно впливає на реалізацію нашими клієнтами — учасниками судочинства як права на доступ до суду, так і його невід'ємні складові частини — права на захист та права на використання в судочинстві рідної мови або мови, яку особа розуміє. Зокрема, перекладачі часто відмовляються брати участь в судовому засіданні у зв'язку з невеликою оплатою їх праці, тиском з боку учасників справи, підкупом учасниками провадження чи з інших причин. Існують випадки здійснення перекладачами неповного чи неточного перекладу.

Аналізуючи Єдиний державний реєстр судових рішень, можна знайти ухвали про відкладення розгляду справи, зупинення провадження у зв'язку із неявкою перекладача, що й окрім вищевказаних прав особи значним чином порушує таку засаду судочинства, як дотримання розумних строків. Зокрема, як вбачається із ухвали Рахівського районного суду Закарпатської області від 6 червня 2018 р. у справі № 307/312/16-к, у зв'язку із неявкою перекладача підготовче судове засідання було відкладено. Також, як вбачається із ухвали Одеського окружного адміністративного суду від 3 червня 2014 р. у справі № 815/2141/14, у зв'язку з повторною неявкою перекладача у судовому засіданні було продовжено строк, на який зупинено провадження по адміністративній справі.

Крім того, відповідно до ст. 224 ЦПК України, ст. 203 ГПК України, ст. 206 КАС України, у разі неявки в судовому засіданні перекладача суд заслуховує думку учасників справи про можливість розгляду справи за відсутності перекладача, який не з'явився, та постановляє ухвалу про продовження судового розгляду або про відкладення розгляду справи. Одночасно суд вирішує питання про відповідальність особи, яка не з'явилася.

Однак враховуючи, що нормами законодавства і передбачена можливість проведення судового засідання без перекладача, рішення про продовження судового розгляду в такому випадку все ж негативно впливає як на саме конституційне право людини, так і на змагальність та диспозитивність всього судового процесу, оскільки особа, що є учасником справи, обмежена та позбавлена можливості в повній мірі реалізувати свої права та обов'язки.

З огляду на це виникає питання про передбачену відповідальність перекладача при реалізації права на використання в судочинстві рідної мови або мови, яку особа розуміє.

Конституція України прямо передбачає, що за неповагу до суду й судді винні особи притягаються до юридичної відповідальності. Зазначена конституційна норма у повному обсязі кореспондується із вимогами ст. 50 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», відповідно до змісту якої прояв неповаги до суду чи судді з боку осіб, які є учасниками процесу або присутні в судовому засіданні, тягне за собою відповідальність, установлену законом.

Аналізуючи чинне законодавство, можна дійти висновку, що нині за порушення своїх обов'язків при реалізації громадянином права на використання в судочинстві рідної мови або мови, яку він розуміє, перекладач може бути притягнутий до кримінальної або адміністративної відповідальності.

Відповідно до положень ст. 384 КК України, перекладач за порушення обов'язків, що виразились у завідомо неправильному перекладі, зробленому під час здійснення судового процесу, може бути притягнутий до кримінальної відповідальності та зазнати покарання у виді виправних робіт на строк до двох років або арешту на строк до шести місяців, або обмеження волі на строк до двох років. При цьому об'єктивна сторона цього діяння передбачає перекручення змісту мовлення при перекладі чи замовчуванні окремих, важливих для з'ясування суті справи, обставин.

Частина 2 ст. 384 КК України передбачає спеціальний випадок порушення перекладачем права на використання особою в судочинстві рідної мови або мови, яку вона розуміє, а саме завідомо неправильний переклад, поєднаний з обвинуваченням у тяжкому чи особливо тяжкому злочині, або зі штучним створенням доказів обвинувачення чи захисту, а також вчинення з корисливих мотивів. За вчинення вказаних діянь санкція передбачає для перекладача покарання у виді виправних робіт на строк до двох років або обмеження волі на строк до п'яти років, або позбавлення волі на строк від двох до п'яти років.

Також, відповідно до ч. 1 ст. 385 КК України, перекладач за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків у суді може бути притягнутий до кримінальної відповідальності та зазнати покарання у виді штрафу від п'ятдесяти до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешту на строк до шести місяців. Вказана відмова може проявлятися як у усній, так і в письмовій формі та являти собою відкрите небажання залученого перекладача здійснювати передбачені законодавством обов'язки, що пов'язані із реалізацією особою свого права на використання в судочинстві рідної мови або мови, яку особа розуміє.

Разом з тим, як зазначено у ч. 2 ст. 385 КК України, не підлягає кримінальній відповідальності особа

за відмову давати показання під час провадження досудового розслідування або в суді щодо себе, а також членів її сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом.

Що стосується адміністративної відповідальності, то, відповідно до ст. 185-3 КУпАП, адміністративно караним є злісне ухилення перекладача від явки в суд, що тягне за собою стягнення у виді штрафу від двадцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Крім того, дана стаття містить покарання й за спеціальний випадок порушення перекладачем права на використання особою в судочинстві рідної мови або мови, яку вона розуміє. Так, відповідно до ч. 4 ст. 185-3 КУпАП, неповага до Конституційного Суду України з боку перекладача, що виразилася у злісному ухиленні від явки на засідання, пленарне засідання Сенату, Великої палати Конституційного Суду України або в невідкоренні цих та інших осіб розпорядженню головуючого чи в порушенні порядку під час таких засідань, а так само вчинення будь-яких дій, які свідчать про явну зневагу до Конституційного Суду України, тягне за собою накладення штрафу від двадцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

При цьому, на нашу думку, варто визначити, які дії слід розуміти під злісним ухиленням перекладача від явки в суд. Зокрема, як зазначається у Рекомендаціях щодо притягнення до відповідальності за неповагу до суду, що є додатком до рішення Ради суддів України від 04.11.2016 року № 74, злісним ухиленням перекладача від явки в суд є повторне без поважних причин ухилення від явки в суд. При цьому вказано, що не може визнаватись правопорушенням

і не тягне за собою адміністративної відповідальності одноразова навмисна неявка в суд перекладача без поважних причин.

Також, слід відмітити, що у відповідності до ст. 138 КПК України, поважними причинами неявки перекладача в судові засідання, під час якого особа реалізує право на використання в судочинстві рідної мови або мови, яку особа розуміє, є: затримання, тримання під вартою або відбування покарання; обмеження свободи пересування внаслідок дії закону або судового рішення; обставини непереборної сили (епідемії, військові події, стихійні лиха або інші подібні обставини); відсутність особи у місці проживання протягом тривалого часу внаслідок відрадження, подорожі тощо; тяжка хвороба або перебування в закладі охорони здоров'я у зв'язку з лікуванням або вагітністю за умови неможливості тимчасово залишити цей заклад; смерть близьких родичів, членів сім'ї чи інших близьких осіб або серйозна загроза їхньому життю; несвоєчасне одержання повістки про виклик; інші обставини, які об'єктивно унеможливають з'явлення особи до суду.

Таким чином, підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що притягнення залученого перекладача за порушення обов'язків під час реалізації особою свого конституційного права на використання в судочинстві рідної мови або мови, яку вона розуміє, до кримінальної або адміністративної відповідальності є важливою гарантією для забезпечення реалізації вказаного права, сприяє здійсненню інших конституційних засад судочинства та допомагає адвокату сприяти забезпеченню дотримання права клієнта на розгляд в суді його справи в розумні строки.

